Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії. 2026. Випуск 66, с. 119–127
Visnyk of the Lviv University. Series Philos.-Political Studies. Issue 66, p. 119–127

УДК 327(73:4)
DOI https://doi.org/10.30970/PPS.2026.66.14

БЛИЗЬКОСХІДНИЙ ФАКТОР ТРАНСАТЛАНТИЧНИХ ВІДНОСИН ЗА АДМІНІСТРАЦІЇ ДЖОРДЖА БУША-МОЛОДШОГО

Іван Патлавський
Львівський національний університет імені Івана Франка,
факультет міжнародних відносин,
кафедра міжнародних відносин і дипломатичної служби
вул. Січових Стрільців, 19, 79000, м. Львів, Україна
https://orcid.org/0009-0005-3321-1415

У статті досліджується вплив близькосхідного фактора на еволюцію трансатлантичних відносин у період президентства Джорджа Буша-молодшого. Проаналізовано трансформацію системи євроатлантичної безпеки після завершення холодної війни та визначено, що саме події на Близькому Сході стали ключовим каталізатором найглибшої кризи між США та європейськими союзниками на початку XXI століття. Особлива увага приділяється наслідкам терористичних атак 11 вересня 2001 року, які спричинили радикальний перегляд американської зовнішньої політики та формування доктрини превентивної війни. Встановлено, що адміністрація Джорджа Буша-молодшого розглядала Близький Схід як головне джерело глобальних загроз, зокрема міжнародного тероризму та поширення зброї масового знищення, що зумовило перехід США до жорсткішого унілатералізму. У дослідженні розкрито причини трансатлантичних суперечностей навколо військового вторгнення в Ірак у 2003 році. З'ясовано, що Сполучені Штати та провідні європейські держави мали принципово різні підходи до трактування міжнародної безпеки, ролі міжнародного права та механізмів боротьби з тероризмом. Франція та Німеччина виступили проти превентивного застосування сили без санкції Ради Безпеки ООН, тоді як Велика Британія та низка країн Центральної і Східної Європи підтримали американську політику. Доведено, що іракська криза не лише поглибила розбіжності між Європою та США, але й виявила внутрішню фрагментацію самого Європейського Союзу. Окрему увагу приділено інституційним наслідкам близькосхідної кризи для НАТО та трансатлантичного партнерства загалом. Встановлено, що використання США формату «коаліцій охочих» та обмежене залучення механізмів НАТО сприяли девальвації принципу колективної оборони та зниженню ролі Альянсу як платформи стратегічної координації. Водночас зроблено висновок, що попри глибоку політичну кризу трансатлантичне партнерство зберегло свою стратегічну необхідність. Близькосхідний фактор продемонстрував обмеженість як американського силового підходу, так і європейської моделі виключно нормативного впливу.

Ключові слова: трансатлантичні відносини, Джордж Буш-молодший, Близький Схід, НАТО, США, Європейський Союз, міжнародна безпека, міжнародний тероризм, зовнішня політика, дипломатія.

Вступ. Актуальність теми зумовлена тим, що сучасна глибока криза трансатлантичного партнерства у 2026 році, яка загострилася на тлі війни з Іраном, має давнє та системне історичне коріння. Необхідно розуміти, що це не перша криза трансатлантичної єдності у поточному столітті, оскільки перша масштабна розбіжність виникла саме за часів адміністрації Джорджа Буша-молодшого. Рішення адміністрації Буша вторгнутися в Ірак у 2003 році викликало опір таких країн, як Франція та Німеччина, що значно поляризувало західних союзників і виявило глибокі тріщини всередині трансатлантичних відносин [3]. Цей конфлікт навколо Іраку став одним із двох найбільших розколів трансатлантичного партнерства за останні десятиліття, який був спровокований саме політикою щодо Близького Сходу та вбив глибокий клин між Європою та США [10].

© Патлавський І., 2026
Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

Проблематика дослідження полягає у стрімкому переході трансатлантичного партнерства від абсолютної консолідації зусиль до гострої політичної кризи через односторонні дії США на Близькому Сході. Наочною ознакою цієї проблематики є те, що після терористичних атак 11 вересня 2001 року США та Європа мали абсолютний консенсус, вперше задіявши статтю 5 НАТО на знак одностайної підтримки, однак ця солідарність виявилася короткочасною і перейшла до глибоких розбіжностей та поляризації вже у 2003 році під час підготовки до військової кампанії в Іраку, якій різко протистояли провідні європейські держави [3]. Виходячи з означеної проблематики, об'єктом дослідження виступає система трансатлантичних відносин на початку XXI століття. Предметом дослідження є вплив близькосхідного фактора на еволюцію, інституційну єдність та кризові явища у трансатлантичних відносинах під час каденції адміністрації Джорджа Буша-молодшого.

Мета статті. Метою статті є виявлення основних особливостей та оцінка впливу близькосхідного фактора на еволюцію і кризові явища у трансатлантичних відносинах під час каденції адміністрації Джорджа Буша-молодшого.

Для досягнення цієї мети виконуються наступні завдання: (1) уточнити теоретичні передумови та історичний контекст трансатлантичних розбіжностей; (2) охарактеризувати стратегічні зміни та підходи адміністрації Дж. Буша-молодшого до Близького Сходу (зокрема перехід до доктрини превентивної війни та односторонніх дій); (3) проаналізувати реакцію та політичні позиції провідних європейських держав щодо політики США в Іраку; (4) вивчити інституційні наслідки цієї кризи (вплив на НАТО, використання «коаліцій охочих» та розкол всередині Європи); і (5) оцінити загальні наслідки та уроки цієї близькосхідної кризи для подальшої стійкості трансатлантичного партнерства.

Стан розробки проблеми. Питання еволюції трансатлантичних відносин та їх кризових явищ на початку XXI століття широко досліджується в сучасній науковій літературі. Значна частина дослідників розглядає Близький Схід як ключовий фактор трансформації та розколу західного альянсу, підкреслюючи, що політика США в цьому регіоні за часів адміністрації Джорджа Буша-молодшого виявила глибинні розбіжності між Європою та Вашингтоном [5; 10]. Фундаментальні праці закладають теоретичну основу для розуміння цих розбіжностей через призму різних стратегічних культур. Зокрема, концепція Н. Гнесотто про розходження у баченні світового порядку та ролі силових інструментів пояснює різне ставлення сторін до застосування військової сили, ролі міжнародного права та інституцій на Близькому Сході [4].

Наступні дослідження розширили цю концептуалізацію, розмістивши трансатлантичні розбіжності в контексті глобальної гегемонії та переходу США до односторонніх дій. Такі вчені, як І. Даалдер та Дж. Ліндсей, а також Ж.-І. Ен, стверджують, що американська стратегія після терактів 11 вересня 2001 року стрімко перейшла до доктрини превентивної війни та зміни режимів. Це категорично суперечило європейській прихильності до ефективного мультилатералізму та регіональної стабільності [2; 7]. Низка досліджень присвячена саме впливу іракської кризи на єдність Заходу. Так, наприклад, С. Гоффман досліджує, як американська і європейська політика зіткнулася через різні політичні й культурні парадигми, відзначаючи, що близькосхідний регіон фактично став «ахіллесовою п'ятою» партнерства» [8]. К. Кауш та М. Сміт розширюють цей фокус, акцентуючи увагу на тому, що іракська криза не лише загострила відносини зі США, але й виявила глибокі внутрішньоєвропейські лінії розлому, коли Європа виявилася нездатною сформувати єдину політику щодо американських дій на Близькому Сході [10; 19]. Окрему групу становлять праці М. Ріддервольд та А. Ньюсом, які пропонують періодизацію трансатлантичних відносин, відзначаючи, що перехід від консенсусу після 11 вересня до розколу став одним із найважчих випробувань для альянсу в його історії [16].

Президентство Джорджа Буша-молодшого привернуло особливу увагу науковців як період найгострішої кризи всередині євроатлантичного простору. Емпіричні дослідження вивчають наслідки американської політики для інституційної архітектури та антитерористичних стратегій. Б. Дженкінс та Г. Ліндстром зазначають, що підходи сторін до тероризму суттєво різнилися: якщо США оголосили глобальну «війну з терором», то європейці віддавали перевагу «боротьбі з тероризмом» інструментами правоохоронних органів, що створювало концептуальний дисонанс у діях на Близькому Сході [9; 13]. А. Менон та Дж. Ліпкін аналізують європейські настрої, демонструючи безпрецедентний розрив між політикою окремих урядів та європейською громадською думкою, яка виступала різко проти американського втручання в Ірaку [14]. Н. А. Міссіролі, у свою чергу, досліджує військову та політичну асиметрію, вказуючи на те, що США надавали перевагу так званих «коаліцій охочих» замість повноцінного залучення інституційних механізмів НАТО [15].

Водночас критичні погляди підкреслюють обмеження по обидва боки Атлантики. Зокрема, Д. Гомперт вказує на структурні недоліки партнерів: нездатність Європи конвертувати свою міць у військову і політичну вагу, тоді як США, безапеляційно покладаючись на жорстку силу в близькосхідному регіоні, стрімко втрачали міжнародну легітимність та довіру [5]. Зі свого боку, Філіп Ґордон критично оцінює американську доктрину силової зміни режимів на Близькому Сході, доводячи, що спроби примусової трансформації регіону призвели до системних помилок та глибокої розбіжності стратегічних пріоритетів між США та їхніми європейськими союзниками [6]

Таким чином, незважаючи на значний масив літератури, питання системного впливу близькосхідного фактора на трансатлантичні відносини за часів адміністрації Буша залишається дискусійним. Дослідження виявляють як структурні розбіжності між Європою та США, так і нездатність обох сторін знайти баланс між нормативним дискурсом і геополітичною практикою. Ця неоднозначність виправдовує подальшу аналітичну увагу до ролі Близького Сходу в еволюції та кризових явищах західного альянсу.

Методи дослідження. У цій статті використовується якісний мультиметодний підхід, спрямований на всебічний аналіз впливу близькосхідного фактора на трансатлантичні відносини за часів адміністрації Джорджа Буша-молодшого. Методологія поєднує концептуальний аналіз, порівняльну контекстуалізацію та вивчення конкретних випадків (case studies). По-перше, концептуальний аналіз застосовується для з'ясування теоретичних засад розбіжностей у стратегічних культурах США та Європи. Це передбачає систематичне вивчення наукових праць з метою створення цілісної аналітичної основи для розуміння причин політичного розколу [4; 8; 20]. По-друге, у дослідженні застосовується порівняльна контекстуалізація, що дозволяє розглядати політику США в ширшому еволюційному контексті. Це дає змогу виявити перехід від політики стримування та мультилатералізму до доктрини превентивних дій і більшої опори на односторонні кроки після терактів 11 вересня 2001 року [5; 9]. По-третє, у статті використовується підхід на основі вивчення конкретних випадків євроатлантичної взаємодії на практиці. До основних прикладів належать безпрецедентне задіяння статті 5 НАТО, підготовка до війни в Ірaку у 2003 році та формування США «коаліцій охочих» замість повноцінного використання традиційних інституційних механізмів альянсу [10; 11]. Ці приклади обрано з огляду на їхню репрезентативність для розуміння загальних кризових закономірностей.

Емпірична база дослідження складається з первинних та вторинних джерел, зокрема офіційних програмних документів, звітів та наукових аналізів. Важливими первинними джерелами у цьому контексті є Стратегії національної безпеки США (National Security Strategy) 2002 та 2006 років, які офіційно закріпили концепцію превентивних

дій, визначили орієнтири у глобальній боротьбі з тероризмом і стали чинниками формування нових трансатлантичних дискусій щодо безпеки на Близькому Сході [21; 22]. Особлива увага приділяється аналізу політичного дискурсу – наприклад, риторики про «вісь зла» або штучного поділу на «стару» і «нову» Європу, що дозволяє виявити комунікативні стратегії та приховані наративи партнерів по обидва боки Атлантики [14]. Нарешті, дослідження включає елементи інтерпретативного аналізу, зосереджуючись на взаємозв'язку між заявленими цілями американської близькосхідної політики та спостережуваними кризовими явищами [3]. Загалом, обрана методологія забезпечує збалансоване поєднання теоретичних роздумів та емпіричних даних, що дає змогу провести ґрунтовний аналіз близькосхідного фактора як каталізатора трансформації трансатлантичних відносин.

Виклад основного матеріалу. Нове XXI століття принесло із собою абсолютно нові, асиметричні виклики глобальній безпеці, серед яких на перше місце вийшов міжнародний тероризм та загроза розповсюдження зброї масового знищення [18]. Відповіддю на ці нетрадиційні загрози стало формування новою американською адміністрацією власного, радикально нового бачення світового порядку. Відкинувши спадщину перехідного періоду 1990-х років, який загалом характеризувався відносним партнерством та повагою, Вашингтон обрав курс на жорсткий унілатералізм, максимізацію військової сили та відмову від обмежень з боку міжнародних інституцій [7]. Ця концептуальна зміна, помножена на диспропорцію у військовій могутності, заклала фундамент для найглибшої кризи трансатлантичних відносин у новітній історії [3].

Завершення біполярного протистояння залишило Сполучені Штати у статусі єдиної глобальної наддержави, тоді як європейські держави зосередилися на процесах внутрішньої інтеграції та розширення [16]. Зникнення гомогенізуючого фактора спільного ворога оголило величезний розрив у військовій та політичній могутності між союзниками [15]. Першопочатковий шок від масштабів терористичних атак 11 вересня 2001 року ненадовго відсунув ці стратегічні розбіжності на задній план та згуртував США і Європу навколо спільної боротьби [10]. На знак абсолютної солідарності вперше в історії Організації Північноатлантичного договору було задіяно статтю 5 Вашингтонського договору про колективну оборону [17]. Європейські держави запропонували широку політичну та військову підтримку, а в пресі домінували гасла про безпрецедентну єдність із американським народом. Проте ця солідарність виявилася короткочасною [19]. Вже під час планування військової операції в Афганістані проявилися перші ознаки системного розколу. Сполучені Штати свідомо відмовилися від повноцінного залучення командних структур НАТО, віддавши перевагу формату ситуативних «коаліцій охочих» [4]. Такий інструментальний підхід продемонстрував, що військовий альянс розглядається Вашингтоном радше як зручний набір ресурсів, а не як механізм рівноправного прийняття стратегічних рішень [12]. Збройні сили європейських держав залучалися переважно на двосторонній основі, що викликало перше серйозне розчарування в Європі та відчуття маргіналізації ролі європейських союзників [4].

Остаточний концептуальний розрив було формалізовано у Стратегії національної безпеки США, опублікованій восени 2002 року. Цей документ офіційно закріпив перехід від традиційної політики стримування до доктрини превентивної війни та силової зміни недружніх режимів [21]. Близький Схід стрімко перетворився на головний епіцентр цієї нової американської стратегії, що отримала назву Глобальної війни з тероризмом. Ця війна розглядалася американським керівництвом у класичному сенсі як абсолютне збройне протистояння, спрямоване на повне фізичне знищення ворога. В офіційному політичному дискурсі було сформульовано концепт «осі зла», до якого зарахували, зокрема, Ірак та Іран, визначивши їх як головних спонсорів міжнародного тероризму [9]. Вашингтон почав розглядати Близький

Схід не просто як зону своїх геополітичних інтересів, а як джерело екзистенційної загрози, де зосереджені терористичні мережі та зброя масового знищення [6].

Найгостріші трансатлантичні суперечки розгорнулися навколо дипломатичної та військової підготовки до вторгнення в Ірак у 2003 році [11]. На відміну від афганської кампанії, ключові європейські союзники виявили глибокий та відкритий скептицизм щодо американської ініціативи [14]. Розбіжності мали фундаментальний характер і стосувалися самої природи загрози та адекватних методів реагування на неї. Сполучені Штати розглядали іракський режим як безпосередню небезпеку, усунути яку можна було лише шляхом застосування переважаючої військової сили, зміни політичного режиму та подальшої примусової демократизації країни [6]. Натомість більшість європейських країн, маючи іншу стратегічну культуру, яка тяжіла до ідеалу вічного миру, не поділяли такого бачення [20]. Вони розглядали міжнародний тероризм насамперед як складну соціально-економічну та кримінальну проблему, яка потребує скоординованого поліцейського, розвідувального та правового реагування, а не масштабних превентивних воєн [4]. Загроза з боку Іраку вважалася такою, що може успішно стримуватися механізмами міжнародного контролю та інспекціями ООН [13].

Ці концептуальні розбіжності вилилися у безпрецедентне відкрите дипломатичне протистояння в Раді Безпеки ООН. Незважаючи на одностайне ухвалення восени 2002 року резолюції 1441, яка вимагала від Іраку співпраці з міжнародними інспекторами, шляхи союзників швидко розійшлися [2]. Вашингтон стверджував, що Багдад перешкоджає перевіркам, і вимагав ухвалення нової резолюції, що легітимізувала б негайне застосування військової сили [5]. Розуміючи неминучість силового сценарію, Франція та Німеччина об'єднали зусилля з Росією і пригрозили заблокувати будь-яке рішення, яке б санкціонувало автоматичне використання збройних сил [8]. Цей крок яскраво продемонстрував глибоке зіткнення між американським прагненням до жорсткого унілатералізму та європейською відданістю ефективному мультилатералізму і беззаперечному верховенству міжнародного права [7].

Питання військового вторгнення спровокувало глибокий розкол не лише через Атлантичний океан, але й всередині самої Європи [16]. Американська адміністрація, зіткнувшись з потужною опозицією ключових союзників, вдалася до відвертої тактики фрагментації європейського простору [8]. В офіційному політичному дискурсі США з'явився штучний поділ на так звану «стару Європу», яка виступала проти війни, та «нову Європу», яка беззастережно підтримала американський курс [12]. Цей розкол швидко матеріалізувався у вигляді публічних політичних заяв: лідери низки західноєвропейських країн (Велика Британія, Іспанія, Італія) та нових членів альянсу з Центральної і Східної Європи опублікували відкриті листи солідарності зі Сполученими Штатами. Для країн Східної Європи така поведінка була прагматично зумовлена їхньою історичною залежністю від американських гарантій жорсткої безпеки [14]. Вони стратегічно прагнули посилити свій геополітичний статус всередині євроатлантичних структур, навіть якщо це прямо суперечило позиції Брюсселя чи суспільній думці у власних країнах [16]. Така фрагментація значно ускладнила та фактично паралізувала спроби Європейського Союзу сформувати єдину, дієву Спільну зовнішню та безпекову політику [15].

Криза довіри досягла свого абсолютного апогею всередині інституційних структур НАТО [12]. Коли напередодні початку воєнних дій Сполучені Штати ініціювали розгортання оборонних систем у Туреччині для її захисту від можливого удару у відповідь з боку Іраку, Франція, Німеччина та Бельгія наклали вето на це рішення у Північноатлантичній раді. Вони аргументували свою жорстку позицію тим, що початок військових приготувань

НАТО де-факто означатиме визнання неминучості війни і перекреслить дипломатичні зусилля в ООН [15]. Хоча критично важливе рішення зрештою вдалося ухвалити в обхід французького вето через Комітет оборонного планування, цей інцидент завдав серйозного удару по принципу колективної оборони. Близькосхідна криза наочно довела, що альянс розглядається американським керівництвом радше як зручний набір технічних ресурсів для реалізації власних геополітичних цілей, ніж як форум для узгодження стратегічних рішень між рівноправними партнерами [7].

Варто особливо підкреслити, що близькосхідна криза 2003 року стала лише кульмінацією значно ширшого процесу відмови США від багатосторонніх форматів співпраці [1]. Ще до іракської кампанії трансатлантичні відносини були серйозно затьмарені одностороннім виходом Сполучених Штатів із низки глобальних міжнародних угод [8]. Відкликання підпису під Римським статутом Міжнародного кримінального суду викликало гостре неприйняття в об'єднаній Європі [1]. Для європейських держав, які розглядають багатосторонню дипломатію та міжнародне право як непорушну основу міжнародного порядку, ці кроки стали яскравим свідченням того, що Вашингтон ставить власні інтереси вище за глобальну стабільність [4]. Більше того, спроби США укласти двосторонні угоди з країнами-кандидатами на вступ до ЄС про невидачу американських громадян до Міжнародного кримінального суду лише посилили роздратування та політичну напругу в Брюсселі [12]. Зрештою, це ідеологічне протистояння продемонструвало кризу двох стратегічних культур: американської, що тяжіла до гоббсівського розуміння світу, та європейської, яка продовжувала будувати кантіанський порядок [4].

Загальні наслідки та історичні уроки цієї глибокої кризи виявилися визначальними для подальшої стійкості трансатлантичного партнерства [10]. Пряме військове втручання та швидке силове повалення режиму в Іраку не принесли очікуваної швидкої стабілізації. Навпаки, розпуск іракської армії та структур державного управління спровокував небезпечний інституційний вакуум, який надзвичайно швидко заповнили недержавні озброєні угруповання та терористичні мережі [5]. Відсутність чіткого плану повоєнної відбудови наочно продемонструвала, що виключне покладання на жорстку військову силу та доктрину превентивних ударів не здатне забезпечити довгостроковий стабільний мир у такому складному і глибоко фрагментованому регіоні, як Близький Схід [7]. Мілітаризований підхід до протидії тероризму призвів до зростання радикалізації, руйнування довіри до Заходу та поглиблення системної регіональної нестабільності [9]. Спроби адміністрації подолати цю прірву під час свого другого терміну мали вкрай обмежений успіх. Незважаючи на зміну лідерів у Німеччині та Франції, яка сприяла незначному потеплінню відносин, повноцінне зближення так і не відбулося, а з настанням глобальної фінансової кризи 2008 року трансатлантичні суперечки відійшли на другий план [1].

Усвідомлення цих болючих обмежень змусило обидві сторони шукати шляхи до політичного примирення [2]. Уже в оновленій Стратегії національної безпеки США 2006 року було визнано нагальну необхідність більш тісної співпраці з союзниками та міжнародними інституціями. Це мало сприяти ефективному подоланню наслідків регіональних конфліктів і побудові дієвих державних інститутів [22]. На практиці з'ясувалося, що зовнішня політика, жорстко побудована виключно на домінуванні та силі, неминуче веде до виснажливого імперського перенапруження та величезних економічних втрат [12]. Сполучені Штати критично потребували міжнародної легітимізації своїх дій, спільного розподілу фінансового тягаря та унікального європейського досвіду миробудування [7]. Зі свого боку, європейські країни остаточно усвідомили, що їхній проект політичного об'єднання ніколи не буде повноцінним без створення по-справжньому дієвої системи безпеки [16]. Їм стало зрозуміло, що розкол із США лише критично послаблює стратегічні позиції Заходу

у світі [4]. Близькосхідна криза першого десятиліття XXI століття стала суворим, але необхідним уроком [3]. Цей період емпірично довів, що попри всі структурні розбіжності та інституційні конфлікти, системне трансатлантичне партнерство залишається безальтернативним фактором глобальної стабільності [10].

Висновки. Проведене дослідження дозволило виявити глибокий вплив близькосхідного фактора на еволюцію трансатлантичних відносин під час президентства Джорджа Буша-молодшого. З'ясовано, що історичні передумови цієї кризи сформувалися ще після завершення холодної війни. Зникнення спільної радянської загрози оголило структурну асиметрію та концептуальне зіткнення двох стратегічних культур: американської, схильної до використання жорсткої сили та гоббсівського світобачення, та європейської, орієнтованої на багатосторонню дипломатію, інституційне регулювання та кантіанський ідеал миру.

Визначальним каталізатором розбіжностей стала реакція США на теракти 11 вересня 2001 року. Адміністрація Дж. Буша-молодшого здійснила радикальний стратегічний зсув, перетворивши Близький Схід на епіцентр Глобальної війни з терором. Перехід до доктрини превентивної війни, силової зміни недружніх режимів та жорсткого унілатералізму означав відмову від традиційної політики стримування, оскільки Вашингтон почав розглядати цей регіон як джерело екзистенційної загрози.

Американська політика щодо Іраку викликала вкрай поляризовану реакцію європейських держав, висвітливши глибокі розбіжності у методах протидії тероризму. Франція та Німеччина виступили категорично проти превентивного військового втручання без мандату Ради Безпеки ООН, наполягаючи на пріоритеті міжнародного права. Натомість Велика Британія та нові члени альянсу з Центральної і Східної Європи підтримали дії США, керуючись прагматичними безпековими та геополітичними інтересами.

Близькосхідна криза мала руйнівні інституційні наслідки. Відмова Вашингтона від повноцінного залучення механізмів НАТО на користь ситуативних «коаліцій охочих» серйозно девальвувала принцип колективної оборони та маргіналізувала роль Альянсу як форуму для узгодження рішень. Водночас спровокований розбіжностями поділ на «стару» й «нову» Європу заблокував спроби Європейського Союзу сформувати єдину Спільну зовнішню та безпекову політику, продемонструвавши проблему відсутності внутрішньої цілісності та єдиної стратегічної візії.

Попри безпрецедентну кризу, загальні наслідки іракської кампанії довели безальтернативність трансатлантичного партнерства. Виникнення безпекового вакууму та зростання нестабільності на Близькому Сході наочно продемонстрували, що виключне покладання на військову міць не здатне забезпечити довгостроковий мир та успішне державне будівництво. Головним стратегічним уроком стало усвідомлення необхідності повернення до багатосторонності: США критично потребують європейського досвіду миробудування та легітимізації своїх дій через міжнародні інститути, тоді як об'єднана Європа не може бути впливовим гравцем без збереження міцного безпекового зв'язку з Вашингтоном. Лише поєднання американської жорсткої сили та європейських інструментів м'якого впливу здатне дати адекватну відповідь на виклики глобальної безпеки.

Список використаної літератури

1. Cowles M. G., Egan M. The Evolution of the Transatlantic Partnership // TRANSWORLD Working Paper 03. Rome: Istituto Affari Internazionali, 2012. 29 p.
2. Daalder I. H., Lindsay J. M. American foreign policy and transatlantic relations in the age of global politics // Shift or Rift. Assessing US-EU relations after Iraq / ed. by G. Lindstrom. Paris: EU Institute for Security Studies, 2003. P. 91–103.

3. Freitas M. V. Transatlantic Relations in Times of Transition // Policy Brief PB-56/24. Rabat: Policy Center for the New South, 2024. 12 p.
4. Gnesotto N. EU, US: visions of the world, visions of the other // Shift or Rift. Assessing US-EU relations after Iraq / ed. by G. Lindstrom. Paris: EU Institute for Security Studies, 2003. P. 21–42.
5. Gompert D. C. What does America want of Europe? // Shift or Rift. Assessing US-EU relations after Iraq / ed. by G. Lindstrom. Paris: EU Institute for Security Studies, 2003. P. 43–75.
6. Gordon P. H. Losing the Long Game: The False Promise of Regime Change in the Middle East. New York: St. Martin's Press / Council on Foreign Relations, 2020. 352 p.
7. Haine J.-Y. Power without restraint? Back to realities // Shift or Rift. Assessing US-EU relations after Iraq / ed. by G. Lindstrom. Paris: EU Institute for Security Studies, 2003. P. 105–125.
8. Hoffmann S. The crisis in transatlantic relations // Shift or Rift. Assessing US-EU relations after Iraq / ed. by G. Lindstrom. Paris: EU Institute for Security Studies, 2003. P. 13–19.
9. Jenkins B. M. The US response to terrorism and its implications for transatlantic relations // Shift or Rift. Assessing US-EU relations after Iraq / ed. by G. Lindstrom. Paris: EU Institute for Security Studies, 2003. P. 207–229.
10. Kausch K. Is the Middle East the Transatlantic Achilles' Heel? // Shifting Global Politics and the Middle East / ed. by M. Lynch, A. Jamal. Washington, D.C.: Project on Middle East Political Science, 2019. P. 39–43.
11. Kramer D. J. Transatlantic Relations. Tbilisi: Economic Policy Research Center, 2021. 12 p.
12. Kurečić P. Bridging the Transatlantic Divide: The American-European Relations and their Influence on European Unification // Društvena Istraživanja. 2009. Vol. 18. No. 1-2. P. 219–241.
13. Lindstrom G. Terrorism: European myths and realities // Shift or Rift. Assessing US-EU relations after Iraq / ed. by G. Lindstrom. Paris: EU Institute for Security Studies, 2003. P. 231–250.
14. Menon A., Lipkin J. European Attitudes towards Transatlantic Relations 2000–2003: An Analytical Survey // Research and European Issues N°26. Paris: Notre Europe, 2003. 41 p.
15. Missiroli A. Mind the gaps – across the Atlantic and the Union // Shift or Rift. Assessing US-EU relations after Iraq / ed. by G. Lindstrom. Paris: EU Institute for Security Studies, 2003. P. 77–89.
16. Riddervold M., Newsome A. Transatlantic relations in times of uncertainty: crises and EU-US relations // Journal of European Integration. 2018. Vol. 40. No. 5. P. 505–521.
17. Sloan S. R. Transatlantic Traumas: Has Illiberalism Brought the West to the Brink of Collapse? Manchester: Manchester University Press, 2018. 288 p.
18. Smiljanić D. Revisiting the Strategic Dimension of the Global War on Terror // National Security and the Future. 2025. Vol. 26. No. 1. P. 135–158. DOI: 10.37458/nstf.26.1.5.
19. Smith M. The EU, the US and the crisis of contemporary multilateralism // Journal of European Integration. 2018. Vol. 40. No. 5. P. 539–553. DOI: 10.1080/07036337.2018.1488836
20. Smith M. E. Transatlantic security relations since the European security strategy: what role for the EU in its pursuit of strategic autonomy? // Journal of European Integration. 2018. Vol. 40. No. 5. P. 605–620. DOI: 10.1080/07036337.2018.1488840
21. The National Security Strategy of the United States of America. Washington, D.C.: The White House, March 2006.
22. The National Security Strategy of the United States of America. Washington, D.C.: The White House, September 2002.

THE MIDDLE EASTERN FACTOR IN TRANSATLANTIC RELATIONS UNDER THE ADMINISTRATION OF GEORGE W. BUSH

Ivan Patlavskyi
Ivan Franko National University of Lviv,
Faculty of International Relations,
Department of International Relations and Diplomatic Service
Sichovykh Striltsiv str., 19, 79000, Lviv, Ukraine
https://orcid.org/0009-0005-3321-1415

The article examines the impact of the Middle Eastern factor on the evolution of transatlantic relations during the presidency of George W. Bush. It analyzes the transformation of the Euro-Atlantic security system after the end of the Cold War and argues that developments in the Middle East became the main catalyst for the deepest crisis between the United States and its European allies in the early twenty-first century. Particular attention is devoted to the consequences of the terrorist attacks of September 11, 2001, which led to a radical revision of American foreign policy and the emergence of the doctrine of preventive war. The study demonstrates that the administration of George W. Bush perceived the Middle East as the primary source of global threats, especially international terrorism and the proliferation of weapons of mass destruction, which encouraged the United States to adopt a more unilateral foreign policy course.

The paper reveals the main causes of transatlantic disagreements regarding the 2003 invasion of Iraq. It is shown that the United States and leading European powers had fundamentally different approaches to international security, the role of international law, and methods of combating terrorism. France and Germany opposed the preventive use of force without authorization from the United Nations Security Council, while the United Kingdom and several Central and Eastern European states supported the American position. The research proves that the Iraqi crisis not only intensified tensions between Europe and the United States but also exposed the internal fragmentation of the European Union itself. Special attention is paid to the institutional consequences of the Middle Eastern crisis for NATO and the broader transatlantic partnership. The article argues that the American reliance on "coalitions of the willing" and the limited use of NATO mechanisms contributed to the weakening of the principle of collective defense and reduced the Alliance's role as a platform for strategic coordination. At the same time, the study concludes that despite the severe political crisis, the transatlantic partnership preserved its strategic significance. The Middle Eastern factor demonstrated the limitations of both the American reliance on military power and the European emphasis on normative influence alone.

Key words: transatlantic relations, George W. Bush, Middle East, NATO, United States, international security, international terrorism, preventive war, unilateralism.

Дата першого надходження статті до видання: 13.08.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 10.09.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 03.11.2026